

Türkiye’de Spor Bilincinin Gelişmesinde Halkevlerinin Rolü

Harun Aydın*

Giriş

20. yüzyıldan itibaren Anadolu’da büyük savaşlar meydana gelmiş, yetişmiş kesim büyük oranda savaşlarda yer almak zorunda kalmıştır. Bu dönemde yetişkin eğitime duyulan ihtiyaç sebebiyle ülke genelinde topyekûn bir seferberlik hali başlamıştır. Cumhuriyet döneminde ülke genelinde eğitim, sağlık, kültürel vb. alanlarda inkılaplar yapılmıştır. Özellikle Millet Mektepleri kurulmuş, mesleki eğitim kursları açılmış ve akabinde 1932 yılında Halkevlerinin açılmasıyla ülkenin her kesiminin okumaya ve kültürel etkinliklere ulaşmasının yolu açılmıştır. Halkevleri, toplumun sosyal ve kültürel yaşamına katkıda bulunan, çeşitli etkinlikler ve eğitim programları düzenleyen önemli sosyal kurumlar olarak Cumhuriyet döneminde karşımıza çıkmıştır. Öncesinde 1912 tarihinde kurulmuş olan Türk Ocakları, Osmanlı’dan Cumhuriyet’e geçiş sürecinde Türk milletinin birlik ve beraberliğini vurgulamış ve Türkçülük ilkesini benimsemiştir. 1931 yılında Türk Ocakları’nın kapatılmasıyla yerine kurulan halkevlerinin temel gayesi Halkçılık ilkesi olmuştur. Halkevlerinin açılma sürecinde Çekoslovakya, Rusya, Macaristan ve İtalya gibi ülkelerdeki eğitim modelleri incelenmiştir. Daha sonra halkevlerine geçiş süreci başlamıştır¹.

Türk Ocakları, 10 Nisan 1931 tarihinde Ankara’da toplanmış, olağanüstü kongre ile Cumhuriyet Halk Fırkası’na (CHF) katılmış ve CHF’nin Üçüncü Büyük Kongresi’nde (10-18 Mayıs 1931) halkevlerinin açılması kararı alınmıştır². Halkevlerinde her yurttaşın ilgi alanına göre katılım sağlamak başlıca amaç haline gelmiştir. Kuruluş gereği 9 alanda çalışma yapmıştır: Dil-edebiyat tarih, temsil, güzel sanatlar, spor, toplumsal (içtimai) yardım,

* Dr. Öğr. Üyesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Ağrı/TÜRKİYE, haaydin@agri.edu.tr <https://orcid.org/0000-0002-7857-0367>
DOI: 10.37879/978-975-17-6294-8.2025.1299

1 Yasemin Doğaner, “Halkevleri” *Atatürk Ansiklopedisi*. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/halkevleri>, 2023, s.1-4.

2 C.H.F. Üçüncü Büyük Kongre Zabıtları 10-18 Mayıs 1931, *Üçüncü Büyük Kongre Zabıtları 10-18 Mayıs 1931*, Devlet Matbaası, İstanbul 1931.

halk dershaneleri ve kurslar, kütüphane ve yayın, köycülük, müzecilik ve sergi şubeleri³. Halkevi şubeleri, halkın geniş bir yelpazede kültürel etkinlikler ve eğitim olanakları sunarak toplumun sosyal dokusunu güçlendirmeyi hedeflemiştir. Bu şubelerden özellikle spor şubesinde ülke genelinde spor bilincinin oluşması için yoğun çalışmalar gerçekleştirmiştir⁴.

Halkevleri spor şubesi, ülke genelinde sporun gelişimi için çeşitli çalışmalar yürütmüştür. Bu çabalar, şehirden şehire farklılık göstererek, coğrafi bölgelere özgü spor eğitimlerini içermektedir. Özellikle karasal iklimin yoğun olduğu bölgelerde kayak, deniz kenarındaki yerlerde ise su sporları gibi çeşitli spor dallarına odaklanılmıştır. Edirne ve çevresinde ise güreş eğitimleri öne çıkmıştır. Spor şubesinde farklı türde verilen spor eğitimleriyle bölgesel özelliklere ve halkın ilgi alanlarına uygun olarak sporun daha geniş bir kitleye yayılmasına katkıda bulunmuştur. Ayrıca, bölgesel spor yeteneklerini geliştirerek, yerel sporcuların ulusal düzeyde başarı elde etmelerine de olanak tanımıştır. Halkın farklı sporları öğrenmelerinin yolu açılmıştır.

Türkiye’de İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra çok partili yaşama geçilince muhalefet tarafından yoğun bir şekilde halkevleri eleştirilmiştir. Akabinde 1950 yılında yapılan seçimle beraber iktidarın değişmesi üzerine halkevleri muhalefet partisinin yan kuruluşları konumuna düşmüştür. Böyle bir durum halkevlerinin konumunun yeniden sorgulanmasına neden olduğu gibi, muhalefet partisinin yan kuruluşu oldukları yönündeki tartışmalar kurumların çalışmalarını aksatmıştır⁵. Dönemsel olarak bakıldığında ilk olarak 14 il merkezinde halkevleri kurulmuş, Haziran 1932’de 20 il merkezinde faaliyet göstermeye başlamıştır⁶. 1950’de ise 478 halkevi ve 4332 halkodası bulunmaktaydı⁷. 1951 yılında ise Demokrat Parti ödenek yokluğu gerekçesiyle Halkevlerini kapatmıştır⁸.

3 C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi, *Halkevleri Talimatnamesi 1932*, Hâkimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1932.

4 Canan Sarıyar Sezan, “Behçet Kemal Çağlar’ın Türk Spor Kurumu Dergisi’nde Yer Alan Spora Görüşleri”, *İlişkin Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S 14, 2024, s. 320.

5 Anıl Çeçen, *Atatürk’ün Kültür Kurumu Halkevleri*, Gün Doğan Yayınları, Ankara 1990, s. 230.

6 Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA). 490.1.0.0. 3.12.3/12.01.1932; BCA. 490.1.0.0. 1005.879.1/27.11.1933.

7 Müslime Güneş, “Adnan Menderes ve Halkevleri”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XII/25, 2012, s.142-143.

8 Orhan Özacun, “*Halkevlerinin Dramı*”, *Kebikeç*, S 3, Ankara 1996, s.94-95.

Bu araştırma, halkevleri ve spor şubelerinin daha detaylı bir kavrayışa ulaşılmasını ve bu kurumların yapısal özelliklerinin incelenmesini hedeflemektedir. Bu bağlamda, akademik araştırmalara odaklanarak, söz konusu kurumlarla ilgili mevcut bilgi eksikliklerini gidermeyi ve yeni bakış açıları sunmayı amaçlamaktadır. Bu çalışma, Halkevleri ve Spor Şubelerinin toplum içindeki rolünü, etkileşimini ve önemini daha iyi anlamak için bir fırsat sunarak, bu kurumların sosyal, kültürel ve eğitim alanlarındaki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır.

Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Sporun Gelişimi

İnsanlığın en önemli uğraşlarından biri olan spor, binlerce yıldır insanların bedensel ve zihinsel gelişimine katkı sağlayan temel bir faaliyet alanı olmuştur. Tarihsel olarak baktığımızda Hunlar sporu küçük yaştan itibaren öğretmişlerdir. Av şölenleri ve binicili alanlarında uzmanlaşmışlardır. Yurt savunmasında sportif aktiviteler önemli bir misyon üstlenmiştir⁹.

Türkler Anadolu coğrafyasında Selçuklular ve Osmanlı gibi büyük devletlerin kuruluşunu sağlamışlardır. Bölge hâkimiyeti ve fetihler noktasında askerlerin dinç olması için talimler yaptırılmıştır. Bu kapsamda binicilik, cirit, güreş gibi sporları düzenli olarak yapmışlardır. Osmanlı Devleti’nde 19. ve 20. yüzyıllarında okçuluk ve güreş geleneksel spor haline gelmiştir. Bu süreçte toplumda spor sevgisinin halka öğretilmesi için Selim Sırrı (Tarcan) tarafından Terbiye ve Oyun adında bir dergi çıkarılmıştır. Ayrıca Selim Sırrı Türkiye Olimpiyat Komitesi’nin 1908 yılında kurulmasını sağlamıştır¹⁰. Selim Sırrı Tarcan ile Rahmi Apak Brüksel’de toplana VII. Spor Kongresine katılım sağlamış ve Rahmi Apak tarafından Belçika, Almanya, Macaristan, Avusturya ve Yugoslavya incelenerek spor ve beden eğitimi hakkında geniş bir rapor hazırlanmıştır. Sporun gelişiminde Fransız ve İtalyan uzmanlardan destek ve görüş alınması gerektiği fikrini savunmuştur. Cumhuriyet döneminde ilk olarak 1926 yılında Beden Eğitimi Enstitüsü açılması için hükümet tarafından bütçe ayrılmıştır. Bütçenin kullanım görevi ise Rahmi Apak’a verilmiştir. Okulda eğitim verilmesi için İsveçli öğretmenler getirilmiştir. Fakat 1931 tarihinde okul kapatılmıştır¹¹.

9 Ergun Hiçyılmaz, *Türkiye’de Spor*, Yeni Yüzyıl Kitaplığı Yayınları, İstanbul 1995, s. 16.

10 Melih Canberk, *Halkevlerinin Türk Sporunun Gelişimindeki Önemi*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 2018, s. 18-19.

11 BCA,490.1.0.0.1117.76.3/30.01.1946.

Türk Ocakları, Türk milletinin tarihsel, kültürel ve toplumsal değerlerini koruma ve bu yönde çalışmalar yapmak amacıyla kurulan önemli bir kuruluştur. Türk Ocakları kuruldukları tarihten itibaren sistemli bir şekilde sporun gelişmesi için fiziksel ve zihinsel gelişimine katkı sağlayan önemli bir araç olduğuna inanmış ve bu doğrultuda spor faaliyetlerine büyük önem vermiştir. Ayrıca sporun yaygınlaşması için çeşitli etkinlikler düzenlemiş, spor kulüplerine destekler sunmuş ve gençlerin spor yapmalarını teşvik etmiştir. Bu bağlamda, Türk Ocakları'nın spor alanındaki katkıları, Türk gençliğinin sağlıklı ve aktif bir yaşam tarzı benimsemesine, milli ruhun güçlenmesine ve ulusal bir kimlik oluşturulmasına önemli bir destek sağlamıştır. Bu kapsamda 1913 yılında kurulan Türk Gücü Derneği, Türk Ocaklarının merkezinde kurulmuş ve jimnastiği ülkenin her yerine yaymak için çalışmalar yapmışlardır. Ayrıca Türk Ocaklarında konferanslar verilerek spor hakkında halk bilgilendirilmiştir. Akabinde Altay Spor Kulübü kurulmuş 1914 yılında Türk Ocakları spor kulübüne destek olmuştur. Kulübün isim önerisini İzmir Türk Ocağı vermiştir¹². Türk Ocaklarının sporda daha aktif hale gelmesi 1926 yılında yapılan kurultaya rastlanmaktadır. Bu süreçte en popüler oyun olarak futbol karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra bölgelere göre farklılık gösteren bisiklet, tenis, boks, voleybol, su sporları, avcılık ve izcilik gibi spor dalları bu süreçte gelişim sağlamıştır¹³. 1926-1931 yılları arasında Türk Ocakları planlı bir şekilde spor faaliyetlerini yürütmüşlerdir.

Sporun gelişimi için sistemli bir şekilde oluşuma gitmek maksadıyla Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (TİCİ) 22 Mayıs 1922 tarihinde tüzel bir kişilik olarak kurulmuştur. Ali Sami (Yen) Bey ilk başkanlık görevini üstlenmiştir. 1924 Paris Olimpiyatlarında TİCİ için bütçeden 17.000 lira ödenek tahsis edilmiştir. TİCİ'nin İkinci Kongresine (16 Eylül 1925) Başbakan İsmet İnönü katılım sağlamıştır. Kongrede seçim bir elden yönetilmesi gerektiği fikri ortaya atılmıştır. 1936 yılına kadar örgütlü bir şekilde çalışmalar yapmışlardır. TİCİ'nin kurultaylarında spora önem verilmesi gerektiği ve başarı yüzdesinin artırılması için çalışmalar yapılması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca fiziksel ruhsal gelişim, güçlü toplum, askere hazırlık ve millî ruh ve milli temsil oluşturma şeklinde çalışmalar yapmıştır¹⁴.

12 Günver Güneş, "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türk Ocaklarında Beden Eğitimi Spor faaliyetleri (1923-1931)", *Belgi Dergisi*, S 27, 2024, s. 20-23.

13 Füsün Üstel, *İmparatorluktan Ulus-Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları (1912-1931)*, İletişim Yayınları, Ankara 2004, s. 225-226.

14 Murat Özmaden, "Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı (TİCİ) Dönemi Milli Ruh ve Milli Temsil, Siyasi ve Milli Propaganda ile Ülkeyi Tanıtma-Tanıtmaya Çabaları", *Uluslararası*

Türk Ocakları Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinden Cumhuriyet’in kuruluşuna kadar uzanan süreçte, spor modernleşmesinin gelişiminde toplumsal bir dönüşümün bir parçası olmuştur. Bu dönemde, Türk Ocakları’nın girişimleri ve planlı spor çalışmaları, toplumun spor alanındaki dönüşümünü etkilemiş ve yönlendirmiştir. Özellikle 1932 yılında kurulan halkevlari, Türk Ocakları’nın spor mirasını devralmış ve bu mirası daha da geliştirmiştir. Halkevlari, halkın eğitim, kültür ve sosyal faaliyetlerine önem veren kuruluşlar olarak, sporun yaygınlaştırılması ve halkın spor bilincinin artırılması için çaba göstermiştir.

Halkevlari Spor Şubesi

19. yüzyılda Batı ile kültürel temasların artmasıyla orantılı olarak sportif faaliyetlerde de Batı menşeli sporlar Osmanlı coğrafyasında görülmeye başlanmıştır. Münferiden icra edilen sporlar 20. Yüzyılın başlarında kulüp düzeyinde faaliyetlerine devam etmişlerdir. Bu duruma örnek olarak Beşiktaş, Fenerbahçe ve Galatasaray isimli kulüplerin bu dönemde İstanbul’da merkezli kurulması gösterilebilir. Bu kulüplerin Millî Mücadele’ye katkıları dolayısıyla Osmanlı’dan Cumhuriyet’e devamlılık arz eden kurumlar arasından sayılabilmektedir.

Cumhuriyet döneminde spor eğitimi ile gençlerin spora olan ilgisini artırmak, millî ve uluslararası alanda başarı elde etmek için altyapı çalışmalarına önem vermiştir. Bu sayede, şehirlerdeki spor şubeleri, sporun birleştirici gücünü kullanarak Türkiye’nin genç ve dinamik nüfusunu sağlıklı bir yaşam tarzına yönlendirmiş ve ülkenin spor alanındaki başarılarına katkı sağlamıştır. Ayrıca Cumhuriyet dönemi Türk modernleşmesi köye özel bir ilgi göstermiş ve bu çerçevede köylünün eğitimi noktasında önemli adımlar atmıştır. Halkevlerinin spor şubesi de ruh ve beden bütünlüğünün spor ile sağlanacağı düşüncesinin hem şehirlerde hem de köylerde sporun gelişmesine önyak olmuştur.

Halkevlari spor şubesi, genellikle kuruldukları bölgelerde/şehirlerde en etkin şubelerden biri olmuştur. Farklı yaş gruplarına yönelik spor etkinlikleri düzenlemiş ve bu sayede ülkenin spor haritası Halkevlari tarafından çıkarılmıştır. Bu şube aracılığıyla halkın sağlıklı yaşam biçimleri benimsemesi teşvik edilmiştir. Bu spor etkinlikleri, atletizm, yürüyüş, kürek, güreş, basketbol, kayak gibi çeşitli alanlarda gerçekleşmiştir.

İnsan Bilimleri Dergisi, 7/1, 2010, s. 1442-1453; Yunus Tayga, *Türk Spor Tarihine Genel Bakış*, T.C. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Yayın No. 87, Ankara 1990, s. 224.

Halkevleri 1932'de kurulmuştur¹⁵. 1932 tarihinde yayınlanan talimatname ile halkevlerinin dokuz şubesi hakkında genel bilgiler verilmiştir. Spor şubesi için şunlar yazılmıştır: “Spor ve bütün beden hareketleri gençlik terbiyesinin ve milli terbiyenin vazgeçilemeyecek asli ve mühim bir rüknüdür. Bu sebeple Türk gençliğinde ve Türk halkında spor ve beden hareketlerine sevgi ve alaka uyandırmalı, bunları bir kütle hareketi, millî bir faaliyet haline getirmelidir”¹⁶. Gençliğin sporu bir millî faaliyet olarak benimsemesi ve bu alanda birlikte hareket etmesi gerektiğini vurgulayarak, sporun toplumsal ve millî bir değer olduğunu ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır.

Ayrıca çeşitli spor branşları hakkında halkın bilgi sahibi olması için o branşlarla ilgili olarak kılavuzlar yollanmıştır. Örneğin basketbol veya futbol kılavuzu halkevleri kütüphane şubelerine bırakılma kararı alınmıştır¹⁷. Halkevlerinin halka yönelik çeşitli konularda bilgi ve eğitim sunma vizyonunu genişleterek, bu eserlerin halkevleri kütüphanelerinde bulunmaları sporun toplum içinde daha geniş bir etki alanına ulaşmasına katkıda bulunmuştur.

Halkevleri, gençlerin ve yaşlıların sağlık durumunun iyileşmesi, sağlık ve neslerinin artması, çalışan Türk bireyinin iş verimindeki artış ve tüm bunların ötesinde her Türk'ün vatanını koruma görevi için gerekli gücü elde etmesi amacıyla bir araçtır. Bu bağlamda, halkevleri; cesarete, becerilere, dayanıklılığa ulaşmak için bir yol sunmuştur. Burada sportif faaliyetlerde etkili olmuştur¹⁸.

Halkevlerinin 1934 faaliyet raporlarına göre, hemen hemen tüm halkevlerinde Spor Şubesi bulunduğu gözlemlenmektedir. Örneğin, Adana Halkevi bünyesinde futbol, atlı spor ve dağ sporları gibi çeşitli aktiviteler düzenlenmiştir. Adapazarı Halkevi'nin Spor Şubesi incelendiğinde, şehirde faaliyet gösteren dört futbol kulübüyle Avcılar Kulübü'ne mensup gençlerin bu şubeye üye oldukları görülmektedir. Bölgesel olarak bakıldığında, Erzurum'un coğrafi koşulları nedeniyle binicilik ve kayak gibi sporlar yaygın bir şekilde öğretilmektedir. Zonguldak Halkevi'nde ise bilardo, salon tenisi gibi aktiviteler düzenlenmektedir¹⁹.

15 BCA.,490.1.0.0.3.12.3/12.01.1932.

16 CHF Halkevleri Talimatnamesi 1932, s. 11-12.

17 BCA.,490.1.0.0.15.77.15/07.05.1935.

18 *103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı ?*, 1936, s.68.

19 *Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülâsası*, Ulus Basımevi, Ankara 1935, s. 3-205.

Üçüncü Umumi Müfettişi Tahsin Uzer tarafından 18 Mart 1936 tarihinde Başvekâlet’e yazılan bir yazıda mıntıka dâhilinde bulunan sahil bölgelerinde su sporlarının gelişmesi için Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Başkanlığı’ndan kürek talep edildiği yazılmıştır. Eğer kısa sürede kürek gönderilirse sahil kesiminde bulunan yerleşim yerlerinde su sporları alanında büyük gelişim sağlanacağı ifade edilmiştir²⁰.

Giresun Valisi tarafından 3 Şubat 1936 tarihinde Başvekâlete gönderilen yazı da Doğu Gezisi kapsamında Giresun’a gelen Başkanlığı’ndan Halkevi toplantısı gerçekleştirdiği toplantı kapsamında Giresun halkının bilhassa köylerinde oyun ve kahvehanelerinin kapatılarak yerlerine spor kulüpleri kurulması emri verilmiştir. Bu kapsamda 16 köye spor kulübü kurulmuştur²¹.

Tablo 1: Giresun’da Kurulan Spor Kulüpleri (1936)

Kaza	Kurulduğu Köy
Merkez	Kayadibi
Merkez	Çandır
Merkez	Akyoma
Merkez	Lapa
Merkez	Alinyoma
Bulancak	Piraziz
Bulancak	Yaslıbahçe
Bulancak	Sasu
Bulancak	Çayır
Bulancak	Narlık
Bulancak	Şıhmusa
Bulancak	Kılışlı
Bulancak	Eynece
Bulancak	Şıhlı
Bulancak	Akköy

Valilik ve halkevleri, toplumun faydasına olan etkinlikleri desteklemek, köylerde sosyal ve kültürel gelişimi teşvik etmek için önemli bir rol üstlenmiştir. Spor kulüplerinin kurulması bu amaç doğrultusunda atılmış önemli adımlardan biri olarak karşımıza çıkmıştır. Spor, sadece fiziksel sağlık için değil, aynı zamanda toplumsal dayanışma ve kişisel gelişim için de hayati bir ön-

²⁰ BCA, 30.10.0.0.70.463.13/18.03.1936.

²¹ BCA, 30.10.0.0.145.36.14/03.02.1936.

me sahiptir. Bu spor kulüpleri ile gençlerin ve yetişkinlerin boş zamanlarını verimli bir şekilde değerlendirmeleri yeni beceriler öğrenmelerini ve sosyal ilişkiler kurmalarını sağlayarak köy yaşamının kalitesini artırılması amaç edinilmiştir.

Halkevleri, spor şubelerinden ülke genelinde sağlıklı bireyler yetiştirmek, ahlaklı ve mert kişilerin yetişmesi istenmiştir²². Bu şube Beden Terbiyesi Kanunu'na göre çalışmalar yapmış ve CHP Genel Sekreterliği genellikle şubenin ihtiyaçlarını düzenli olarak gidermiştir²³.

Dâhiliye Vekilliği tarafından 1938 yılında halkevlerine gönderilen bir yazıda halkevlerinin çeşitli vazifeleri içinde beden terbiyesi ve sporu bütün yurda yaymak olduğu Cumhuriyet Halk Partisi tarafından dile getirilmiştir. Çeşitli sorular sorulmuştur. Örneğin dağcılık ve kış sporları ile meşgul olan kişiler var mıdır? Veya halkevlerinde su sporları yapılmakta mıdır? Şeklinde sorular halkevlerine yöneltilmiştir²⁴.

CHP Genel Sekreterliği tarafından 1939 yılında halkevi başkanlığına gönderilen metinde halkevlerinin hangi sporlarla ve ne kadar süre meşgul olacakları Beden Terbiyesi kanununda düzenlendiği belirtilmiştir. Ayrıca halkevleri çalışma faaliyetlerinin mahalli spor bölgeleri ile görüşülerek kanunun talep edildiği dile getirilmiştir²⁵.

Halkevleri ve spor şubeleri çeşitli faaliyetlerle sporun yaygınlaşmasını teşvik etmekte, federasyona üye olmayan kulüpleri federasyon bünyesine çekmeye çalışmakta ve sporun olmadığı bölgelerde yeni kulüplerin kurulmasını desteklemektedir. Ayrıca, spor şubeleri bu kulüplere malzeme ve finansal yardımlarda bulunarak, kulüplerin sağlıklı bir altyapıya sahip olmalarına yardımcı olmaktadır. Bu görevlerin yerine getirilmesi, sporun geniş bir kitleye ulaşmasını sağlamak, yetenekli sporcuların keşfedilmesini teşvik etmek ve sporun toplum içinde daha etkin bir şekilde yer almasını desteklemek amacıyla gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda, spor şubeleri, sadece mevcut spor kulüplerini desteklemekle kalmayıp aynı zamanda yeni spor kulüplerinin oluşturulmasını teşvik ederek sporun yaygınlaşmasına ve çeşitlenmesine

22 Tefik Çavdar, "Halkevleri", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, IV, İletişim Yayınları, İstanbul 1983, s. 880.

23 BCA, 490.1.0.0.5.24.1/07.01.1942.

24 BCA, 490.1.0.0.4.18.10/01.08.1938.

25 BCA, 490.1.0.0.4.20.12/08.05.1939.

önemli bir katkıda bulunmaktadır²⁶. Sporun geniş bir kitleye ulaşmasını hedefleyen bu çabalar, toplumun sporla buluşmasını ve sporun toplumsal etkisini artırmasını amaçlamaktadır.

Halkevleri spor şubeleri, geniş bir spor yelpazesini kapsayarak toplumun çeşitli kesimlerine hitap edebilir. Spor faaliyetleri atlı cirit, boks, güreş, jimnastik, eskrim, deniz sporları, kayak ve dağcılık, avcılık, bisiklet, geziler ve ziyaretlerdir²⁷.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği tarafından bazı halkevleri ile köy yuvalarına spor malzemesi verilmesi kabul edilmiştir. Bazı Halkevlerinde spor salonları eksik olması ve var olanlarda ise duş tesisatı eksik olması sebebiyle bütçe ayrılması kabul edilmiştir. Bu kapsamda Burdur Halkevleri’ne 250 lira ve Isparta halkevine 150 lira ödenek gönderilmiştir. Ayrıca Erenköy Spor Yuvasına, Karacaören Spor Yuvasına, Çampazar, Dimetoka, Yenice, Çardak, Çanakkale ve Isparta Halkevleri bünyesinde bulunan kuruluşlara güreş, çekme halatı, atış tüfeği, hedef ve mermi verilmesi kabul edilmiştir²⁸.

Ülkece birlik ve beraberliğin sağlanması için halkevleri tarafından düzenli olarak müsabakalar düzenlenmiştir. Bu kapsamda Aydın Halkevi binicilik kulübü kurarken, Denizli Halkevi avcılık, İzmir Halkevi denizcilik kulüpleri kurmuştur. Bu kulüplerin yanı sıra güreş, tenis, voleybol, atletizm kulüpleri de spor şubeleri tarafından teşkil edilmiştir. Avcılık, atletizm, kürek çekme, yürüyüş, futbol, boks, eskrim, güreş, ata binme bisiklete binme, atıcılık, dağcılık, kayak, atlı cirit, yüzme, yelkenli yarışları, balıkçılık, ritmik jimnastik, dans, gülle, trapez gibi branşlar da halkevinin kurulduğu yerin özel şartlarına göre açılmıştır. Ayrıca şubelerde en fazla önem verilmesi gereken toplu beden hareketleri için halkevi bünyesinde yeterli öğretmen ve eğitmenlerin bulunmaması sebebiyle bazı yerlerde jimnastik eğitimine başlanmamıştır²⁹. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü tarafından “Beden Terbiyesi ve Spor Mecmuası” çıkarılmış ve halkevleri kütüphanelerinde birer nüsha bulunması istenmiştir³⁰.

26 CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932, s.12.

27 CHP Halkevleri Talimatnamesi, *Halkevleri Talimatnamesi 1940*, Zerbamat Basımevi, Ankara 1940, s.16- 19.

28 BCA, 490.1.0.0.5.24.1/07.01/1941.

29 Kenan Olgun, *Türkiye’de Halkevleri Gerçeği*, İksad Yayınevi, Ankara 2019, s. 310.

30 BCA, 490.1.0.0.1300.320.2/03.03.1941.

Amasya Mebusu ve CHP Sivas Bölgesi Müfettişi A. Kemal Yiğitoğlu'nun yazmış olduğu raporda "Kayak Spor" ile halkın bütünleşmesini sağlanması gerektiğini ifade etmiştir. Bu amaç doğrultusunda 1945 yılında Sivas ve Kayseri Halkevi kayacıları ile Gemerek'te buluşma olacağını söylemiştir. 1945'de Gemerek'te 1,5-2 kilometre iniş, 12-18 kilometre kaplı iniş şeklinde bir güzergâh olacağı bildirmiştir. Zaruri masraflar için Sivas Halkevleri'ne 350 lira, Kayseri Halkevleri'ne 350 lira ödeme yapılması kararlaştırılmıştır³¹.

CHP İl İdare Kurulu Başkanlığı'na 1945 yılında yazılan bir tamimde halkevleri ve halkodalarının spor alanları ve araçları hakkında yapılan anketlerin değerlendirmesi istenmiştir. Bir kısım halkevlerinin spor alanlarının yetersiz olmasına rağmen bölgelerde bulunan gençleri ve olgun yaştaki kişileri kayak, cirit, ve güreş gibi çeşitli alanlarla ilgili çalışma yapıldığı ve yarışmalar düzenlendiği ifade edilmiştir. Ayrıca spor şubeleri tarafından her kesim kişiyle temaslar kurduğu ve spor branşları anlatıldığı yazılmıştır. Yazıyı sevk eden CHP Genel Sekreter Vekili Trabzon Milletvekili Faik A. Barutçu tarafından gönderilmiştir. Amasya Milletvekili CHP Sivas Bölgesi Müfettişi spor şubeleri hakkında yapmış olduğu değerlendirme de Halkevleri planları incelenip birer spor salonu ve spor pavyonu eklenmesi talebi olmuştur. Mevsimlere göre spor etkinlikleri yapılması gerektiğinin ifade etmiştir³². Ayrıca bu anketin etkisinin görülmesi için CHP Genel Sekreteri Kırklareli Milletvekili Naif Atuf Kansu, güreş ile ilgili olarak 1946 yılında halkevlerinde bilgiler talep etmiştir³³.

Türkiye'de Spor Bilincinin Gelişmesinde Halkevlerinin Rolünün Basına Yansımaları

Türkiye'de spor bilincinin yayılmasında 1932 yılından itibaren halkevlerinin spor şubelerinin oynadığı kilit rol, ülke genelinde sporun gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur. Halkevleri, sporun sadece bir fiziksel aktivite olmanın ötesinde, toplumsal bir etkileşim aracı olarak da görülmesini sağlamıştır. Özellikle kuruldukları bölgelerde, sporun halka ulaştırılması ve benimsetilmesi konusunda öncü bir rol üstlenmişlerdir. Ağrı, Erzurum ve Kars gibi kış sporlarına uygun bölgelerde, halkevlerinin spor şubeleri kış sporlarına özel olarak önem vermiş ve bu sporları halka tanıtmak için çeşitli etkinlikler düzenlemiştir. Buna karşılık, Akdeniz ve Ege bölgelerinde ise su sporlarına

31 BCA, 490.1.0.0.5.25.9/18.12.1944.

32 BCA, 490.1.0.0.5.27.26/20.10.1945.

33 BCA, 490.1.0.0.6.28.21/01.02.1946.

odaklanılarak, bu sporları benimsetmek ve geliştirmek adına çeşitli faaliyetlerde bulunulmuştur. Bu sayede, Türkiye genelinde sporun çeşitli branşlarda yayılması ve halk arasında benimsenmesi sağlanmıştır. Halkevlerinin spor şubeleri, sadece spor etkinliklerini düzenlemekle kalmayıp, aynı zamanda futbol turnuvaları gibi büyük organizasyonlara ev sahipliği yaparak yerelde spor bilincini artırmışlardır. Yapılan turnuvalar ile halk arasında sporun popülerleşmesine ve insanların kendi yeteneklerini keşfetmelerine olanak tanımıştır. Dönemin ulusal basını, halkevlerinin spor şubelerinin faaliyetlerini geniş bir şekilde kapsamış ve bu sayede halka ulaşmıştır. Basında yer alan spor şubesi haberleri, geniş kitlelere ulaşarak sporun toplumsal bir olay haline gelmesine katkı sağlamıştır. Bu haberler, sporun sadece bireysel bir faaliyet olmanın ötesinde, toplumun birleştirici gücünü vurgulamış ve halkın sporu sahiplenmesine olanak tanımıştır. Ayrıca gazetelerde yer alan haber ve köşe yazılarında yer alan başlıklara müdahale edilmeden olduğu gibi verilmiştir.

Milliyet Gazetesi’nin 3 Mart 1932 tarihli “Halkevleri Sporumuza Büyük Hizmet Yapacak” başlıklı haberinde teşkilat sayesinde ülke sporu geliştirilmesi amaç edilmektedir. Halkevlerinin dokuz şubesinden biri spordur. Spor şubesinin nizamnamesi geniş bir şekilde verilmiştir. Nizamname, spor şubesinin kuruluş amaçlarını ve hedeflerini açıkça belirtilmiştir. Spor şubesinin düzenleyeceği etkinlikler, turnuvalar veya diğer spor faaliyetleri ile ilgili detaylar nizamnamede yer almıştır³⁴. Haber ile halkevlerinin spor alanındaki faaliyetlerini düzenlemek, ülke genelinde sporun yaygınlaşmasına katkıda bulunmak ve sporun toplumsal etkisini artırmak amacıyla somut bir plana sahip olduğunu göstermektedir. Bu tarihsel belge, halkevlerinin sporun gelişimine önem veren bir perspektife sahip olduğunu vurgulaması açısından değerlidir.

Doğu Anadolu Bölgesi’nde sporun teşviki ve artırılması için spor müsabakaları üzerinde yoğun bir şekilde durulmuştur. Bu kapsamda Son Posta Gazetesinin 7 Haziran 1932 tarihli “Şark Vilayetlerinde Spor Faaliyeti Artıyor” başlıklı haberinde Bitlis’te bir futbol turnuvası gerçekleştirildiği Sağlık, Milli Eğitim Müdürleri ile Bitlis Valisi’nin katılım sağladığı habere yansımıştır. Ayrıca Bitlis’ten Bozkır ve Karlı Yurt kulüpleri katılım sağladığı Muş, Siirt, Diyarbakır takımları arasından müsabakalar gerçekleştirileceği kupayı ise halkevleri vereceği belirtilmiştir³⁵.

34 “Halkevleri Sporumuza Büyük Hizmet Yapacak”, *Milliyet Gazetesi*, 3 Mart 1932, s.5.

35 Niyazi Yılmaz, “Şark Vilayetlerinde Spor Faaliyeti Artıyor”, *Son Posta*, 7 Haziran 1932,

Hâkimiyeti Milliye Gazetesinin 27 Mayıs 1933 tarihli “Halkevleri” başlıklı bölümde Çanakkale Halkevi tarafından ulu Gazinin Samsun’a ayak bastığı tarih olan 19 Mayıs günü sebebiyle halkevi tarafından Çimenlik Spor Tesislerinde spor müsabakaları ve eğlenceleri düzenlenmiştir. Türkgücü Spor ile Jandarma Spor maç düzenlenmişlerdir. Miralay Fevzi Bey tarafından kazananlar ödüllendirilmiştir³⁶. Bu tür etkinliklerin halkevi gibi sosyal ve kültürel merkezler aracılığıyla organize edilmesi, toplumsal katılımı artırma ve toplumun genel refahını iyileştirme amacını taşıyabilir.

Cumhuriyet Gazetesi’nin 24 Şubat 1934 tarihli “İstanbul Halkevindeki Merasim” başlıklı haberinde halkevlerinin kuruluşunun ikinci kutlamalarının gerçekleştiği habere yansımıştır. İstanbul Halkevi Spor Şubesi’nde bir heyet Cevdet Kerim Beyefendi nezaretinde Rusya’ya giderek Türk sporunu anlatmıştır. Ayrıca Fatih Taphane Medresesi’nin olduğu alanın Haliç İdman Yurdu, Sultanselim-Edirnekapiya, Çukurbostan sahasının ise Karagümrük Semt Spor Kulüpleri’ne tesis edilmesini sağlamıştır³⁷. Bu haber Cumhuriyet dönemi Türkiye’inde spor ve kültürel faaliyetlerin nasıl teşvik edildiğine dair tarihi bir perspektif sunmaktadır.

Milliyet Gazetesi’nin 5 Mart 1935 tarihli “Elâziz Halkevi Bir Yıl İçinde Neler Başardı” başlıklı haberinde Elaziz Halkevleri’nin bir üniversite gibi çalıştığı diğer halkevleri örnek olduğu yazılmıştır. Ayrıca Spor Şubesinin halkın millî terbiyeye ulaşması için spor yapması gerektiği belirtilmiştir. Sadece bir kesimin değil toplumun genelinin yapabileceği sporlara yönelmesi gerektiği bu kapsamda futbol, voleybol, basketbol ve tenis sahaları için çalışmalar yapılmıştır. Malatya’da bulunan takımlar ile futbol maçları yapıldığı, 300 kadar oyunun oynanmasının sağlanması için 800 kişilik tribün inşa edilmiştir. Bir yıl içinde 25 Cuma günü cirit oyunu düzenlenmiştir. Yıl içinde iki bisiklet yarışı ve avcılık gezileri düzenlenmiştir³⁸. Spor şubesinin öncülüğünde toplumun genel katılımını teşvik etmek amacıyla futbol, voleybol, basketbol ve tenis sahaları için çalışmalar yapılmış, ayrıca Malatya’da futbol maçları, cirit oyunları, bisiklet yarışları ve avcılık gezileri gibi çeşitli etkinlikler düzenlenmiştir.

s. 8.

36 “Halkevleri Hâkimiyeti”, *Milliyet Gazetesi*, 27 Mayıs 1933, s. 4.

37 “İstanbul Halkevindeki Merasim”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 24 Şubat 1934, s. 5.

38 “Elâziz Halkevi Bir yıl İçinde Neler Başardı”, *Milliyet Gazetesi*, 5 Mart 1935 s. 4.

Haber Gazetesinin 23 Eylül 1936 tarihli “Halkevleri sporcuları Moskova’dan hareket ettiriler” başlıklı haberde halkevleri Spor Şubesi çeşitli müsabakalar gerçekleştirmek maksadıyla Moskova’ya hareket ettiği belirtilmiştir. Sporcuları Sovyet sporcular ile Sovyet Spor komitesi karşılamıştır³⁹. Bu tür uluslararası spor etkinlikleri, dönemin siyasi ve spor ilişkilerinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Türk sporcuların Sovyetler Birliği’ne ziyareti, o dönemdeki Sovyet-Türk ilişkileri bilmemiz açısından önemlidir. Ayrıca, bu tür etkinliklerin sporcular arasında kültürel ve sportif etkileşimi artırmaya yönelik bir adımdır.

Ulus Gazetesi’nin 21 Şubat 1937 tarihli “Halkevlerinin Çalışmaları” başlıklı haberinde 1932 senesinde 32 olan halkevi sayısının 1937 yılı itibarıyla 167 sayısına ulaştığı belirtilmiştir. Ayrıca Halkevinin dokuz şubesinin çalışmaları anlatılmıştır. Toplumsal bilincin oluşması için bir yıl içinde 1145 gezi programı düzenlenmiş, halkevleri spor şubeleri toplu beden hareketleri ve açık havda jimnastik faaliyetleri gerçekleştirerek sporun sadece seçkinlere özgü olmadığı genelle yayılması gerektiği ifade edilmiştir⁴⁰.

Ulus Gazetesi’nin 19 Mayıs 1937 tarihli “Halkevleri ve Spor” başlıklı tam sayfa haberinde halkevlerinin beden, ruh, kafa... Halkevleri spordan bize bunları kazandırdı, sporu köylere soktu. Alt başlığı ile verilen haberde: Batılı anlamda modern sporun Türkiye’ye girişi 20. Yüzyılın başlarına tekâmül etmektedir. Bu doğrultuda yeni kurulan Cumhuriyet’in ideolojisini tahkim ve yaymak için kurulan halkevleri de sporu bu doğrultuda bir araç olarak kullanmıştır. Soru ülkenin “Kültür ve Fizik” davası olarak ele almak, ulusal sporların gelişmesini sağlamak amaç edinilmişti. Türk gençliği ve halkında spor ve jimnastiğe ilgi uyandırmak sporu bir gelenek halinde toplumun tamamına yaymak ve sporun ehemmiyetini toplumda yerleştirmenin zorunlu olduğunu halkevleri beyan etmiştir. Ayrıca ruh sağlığının bedene sağlığı ile alakalı olduğunun idrakinde olarak ruh ve beden sağlığının eş zamanlı olması gerekliliğini savunmuştur. Bu çerçevede halkevleri spor şubeleri ile Türk spor kurumu arasında iş birliği önemine dikkat çekilerek beraber, hareket etmişlerdir. Türkiye’de değişik dallarda spor faaliyetleri gösteren spor kulüpleri Türk Spor Kurumu’nun belirttiği düzeye çıkarılması için çalışmalar yapılmıştır. Rasyonel bir perspektife sahip olan halkevleri bölgesel ve iklim şartlarına uygun yerlerde yani yerel şartlara uygun sporların gelişmesi noktasında önemli adımlar atmışlardır. Bu kapsamda Ankara Halkevi

39 “Halkevleri Sporcuları Moskova’dan Hareket Ettiriler”, *Haber Gazetesi*, 23 Eylül 1936, s. 6.

40 “Halkevlerinin Çalışmaları”, 21 Şubat 1937, *Ulus Gazetesi*, s. 5-6.

bünyesinde 87 kişilik bir avcı grubu oluşturulmuştur. Uşak, Çorum, Sivas gibi şehirlerde aynı şekilde etkinlikler düzenlenmiştir. Halkevleri ile binicilik, spor gezileri sayesinde köylere inilmiş üyelerin kaynaşması sağlanmıştır. Niğde, Maraş, Alanya vb. yerlerde atlı geziler ve at koşuları düzenlenmiştir. Spor Şubesi ile Dağcılık ve Kayakçılık Şubeleri oluşturulmuştur. Ankara, Bursa, İstanbul ve Iğdır gibi şehirlerde spor sayesinde beden sağlığı sağlanmıştır. Deniz kenarın olan yerlerde özellikle Alanya, Ayvalık, Mersin, İnebolu gibi yerlerde yüzme etkinlikleri düzenlenmiştir. Maraş, Urla ve Rize’de ise futbol maçları tertip edilmiştir. Halkı beden eğitimi konusunda bilgilendirmek için Mardin, Diyarbakır, Zonguldak gibi şehirlerde eğitimler verilmiştir. Spora teşvik için Ankara, Adana, Afyon, Eskişehir de spor filmleri gösterilmiştir. Bu süreçte İzmir’de hakem kursu açılmıştır. Bunların yansırı gelenekten kopmayan halkevleri memleketin üçra köşelerinde sadece birkaç ilgisinin yaptığı sporları milli birer eğlence ve gelenek haline getirilmesi noktasında da girişimlerde bulunmuştur. Sporun kişisellikten çıkarılarak kitlesel bir hüviyet kazanması içinde “Seçkin Tekler Değil Gürbüz Yüz Binler” sloganıyla sporu her fert için gerekli görmüş, gürbüz ifadesi ile de beden sağlığı ve spor arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir. Sporun sağlıklı uzun hayat ve disiplinli düşünce sağlam bünye ve sağlam karakter içinde önemli olduğunun altı çizilmiştir. Faydalarının halka anlatılmasını gerekliliği vurgulanmıştır⁴¹. Halkevleri, beden, ruh, kafa sağlığına odaklanarak sporu, Cumhuriyet’in ideolojisini yaymak ve güçlendirmek amacıyla bir araç olarak kullanmış ve bu durum habere çok iyi yansıtılmıştır. Şube ile sporun kişisel değil, kitlesel bir gereklilik olduğunu vurgulayarak, her fert için sporun önemini vurgulamıştır. Sağlıklı uzun hayat, disiplinli düşünce, sağlam bünye ve karakterin sporla ilişkilendirilmesi ön plana çıkmıştır.

Haber Gazetesi’nin 5 Aralık 1938 tarihinde “Halkevlerinde Spor Faaliyeti Artırılacak” başlıklı haberinde Beyoğlu Halkevi kadınlara mahsus olarak spor faaliyetlerini genişleteceğini dile getirmiştir. Kadın ve erkeklerin ortak bir şekilde spor faaliyetleri yürütecekleri belirtilmiştir⁴². Kamusal alanlarda kadınların daha görünür olabilmeleri için Beyoğlu Halkevi Spor Şubesi tarafından kadınlara yönelik faaliyetlerine daha çok önem vereceklerin belirtmişlerdir. Bu da Cumhuriyet modernleşmesinin temel saç ayaklarından birinin kadınlar olduğunu göstermesi bakımından mühim bir faktördür.

41 “Halkevleri ve Spor”, *Ulus Gazetesi*, 19 Mayıs 1937, s. 13.

42 “Halkevlerinde Spor Faaliyeti Artırılacak”, *Haber Gazetesi*, 5 Aralık 1938, s. 2.

Cumhuriyet Gazetesi’nin 28 Aralık 1939 tarihli “C. H. Partisinde” başlıklı haberde Halk Partisi tarafından büyük miktarda spor malzemesi alındığı belirtilmiştir. Ayrıca malzemeler Halk Partisi tarafında halkevleri spor şubelerine dağıtılacağı belirtilmiştir⁴³. Bu tür bir girişim, o dönemdeki siyasi partinin toplumun geniş kesimlerine ulaşma ve onlarla etkileşim kurma çabalarını yansıtmaya açısından değerlidir. Spor malzemelerinin halkevleri spor şubelerine dağıtılması, sporun toplumsal birleştirici gücünden yararlanma ve geniş halk kitlelerini spor faaliyetlerine katılım konusunda teşvik etme amacını taşımaktadır.

Halkevleri bulundukları şehirlerde spor etkinliklerinin yapılması için bazı dönemlerde turnuvalar bazı dönemlerde ise saha tesisi yapmışlardır. Bu kapsamda Cumhuriyet Gazetesi’nin 17 Mart 1940 tarihinde “Mekteb Voleybol Maçları” isimli haberinde İstanbul’da gerçekleşen voleybol maçları Beyoğlu Halkevi’nde gerçekleştiği yazılmıştır. Galatasaray, Işık takımını, Şişli Terakki ise Taksim Lisesi’ni, Kabataş ise Muallim Mektebi’ni mağlup etmiştir⁴⁴.

Vakit Gazetesinin 21 Nisan 1941 tarihli “Halkevleri Atış Müsabakaları” başlıklı haberinde halkevleri arasından İstanbul’da “Serbest Atış” müsabakaları tertiplendiği belirtilmiştir. Halkın büyük katılım sağladığı etkinliği Kadıköy Halkevi 209 sayı ile birinci, Bakırköy Halkevi 201 sayı ile ikinci ve Beşiktaş Halkevi ise 196 sayı ile üçüncü olmuştur⁴⁵.

Ulus Gazetesi’nin 30 Ekim 1943 tarihli “Antalya Halkevinde Spor Çalışmaları” haberinde, Antalya Halkevi, jimnastik salonunda güreş, boks ve çeşitli sporlar haftanın üç günü halka öğretildiği ve halkın büyük ilgi duyduğu belirtilmiştir⁴⁶. Bu tür spor etkinlikleri, o dönemde toplumun geniş kesimlerine sporu tanıtmak ve sağlıklı bir yaşam tarzını teşvik etmek amacıyla oldukça önemli etkinliklerdir.

Ulus Gazetesi’nin 28 Şubat 1944 tarihli “Halkevi Atış Müsabakaları” başlıklı haberinde Ankara Halkevi tarafından tertip edilen atış müsabakalarında Erkek Liseleri ve Meslek Okulları arasında her seviyede yarışma gerçekleşmiştir. 78 öğrenci katılım sağlamıştır. Hem kız hem de erkek öğrenciler müsabakada yer almıştır. Dereceye girenler duyurulmuştur⁴⁷. Bu tür etkinlikler ile dönemin

43 “C. H. Partisinde”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 28 Aralık 1939, s. 2.

44 “Mekteb Voleybol Maçları”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 17 Mart 1940, s. 6.

45 “Halkevleri Atış Müsabakaları”, *Vakit Gazetesi*, 21 Nisan 1941, s. 6.

46 “Antalya Halkevinde Spor Çalışmaları”, *Ulus Gazetesi*, 30 Ekim 1943, s. 2.

47 “Halkevi Atış Müsabakaları”, *Ulus Gazetesi*, 28 Şubat 1944, s. 2.

gençlerine spor ve rekabet imkânı sağlamak amacıyla düzenlenmiş önemli etkinlikler olarak görülmüştür.

Ulus Gazetesi'nin 25 Şubat 1945 tarihli Hüsamettin Güreli tarafından "Halkevlerimizde Spor" başlıklı köşe yazısında Doğu bölgesinde kışın yoğun bir şekilde kayak sporu yapıldığı belirtilmiştir. Kışın bine yakın takımı halka dağıtılmıştır. Kars Sarıkamış'ta kayak yarışı gerçekleştirilmiş ve sekiz takım katılım sağlamıştır. Ayrıca Kayseri, Sivas, Bolu ve Gerede Halkevleri'nde kayak çalışmaları yapılmıştır. Erzurum ve civarın buz pateni sporu etkin bir şekilde yapılması sağlanmıştır. Edirne ve civarında güreş sporunun geliştirilmesi için halkevleri gerekli malzeme ve eğitim verildiği belirtilmiştir. Köylü halka yoğun bir şekilde güreş eğitimi verilmiştir. Kayseri ve Erzurum Halkevleri tarafından atlı cirir spor eğitimi verilmiştir. Denize yakın olan illerde ise başta yüzme olmak su sporları öğretilmektedir. Bireysel spor faaliyetleri de düzenli olarak halka öğretilmeye çalışılmaktadır⁴⁸.

Tanin Gazetesinin 6 Nisan 1946 tarihli "Halkevleri ve Spor" kısmında İstanbul Halkevinde, Kadıköy ve Eminönü Halkevleri müsabakalar gerçekleştirmiştir. Erkek ve Kadın takımları da aynı zamanda müsabakalara katılım sağlamıştır. Müsabakalarda futbol ve voleybol etkinlikleri gerçekleştirilmiştir. Nisan ayında gerçekleşen müsabakalara yoğun katılım sağlanmıştır⁴⁹.

Ulus Gazetesi'nin 29 Ekim 1947 tarihli "Halkevleri ve Halkodaları" İlk kez 19 Şubat 1932 tarihinde kurulan Halkevleri 1947 yılı itibarıyla 463'ü bulmuş ve 4170 Halkodası kurulmuştur. Kurulduğu tarihten itibaren Türk modernleşmesinin için önemli çalışmalar yapılmıştır. Dokuz şubesi ile ülkenin her yerinde çalışmalar yapmışlardır. Halkevleri ve halkodaları ile halkın spora olan ilgisi artırılmaya çalışılmıştır. Millî sporlar ve oyunlar bu kurum aracılığıyla halka öğretilmiştir⁵⁰.

Ulus Gazetesi'nin 18 Kasım 1949 tarihli "İskenderun Halkevi Başarı ile Çalışıyor" başlıklı haberinde İskenderun Halkevi hakla kurumlar arasında kaynaşma ve iş birliği içinde olduğu Safa Dikmen tarafından basına duyurulmuştur. Halkevi kolları şehirde aktif bir şekilde çalışmaktadır. Halkevi spor şubesi etkin bir çalışma içindedir. Sporun her branşında eğitimler verilmektedir. Güreş, boks ve futbol alanlarında başarılar elde

48 Hüsamettin Güreli, "Halkevlerimizde Spor", *Ulus Gazetesi*, 25 Şubat 1945, s.5-6.

49 "Halkevleri ve Spor", Tanin Gazetesi, 6 Nisan 1946, s. 4.

50 "Halkevleri ve Halkodaları", *Ulus Gazetesi*, 29 Ekim 1947, s. 2.

eden bir kurumdur. İskenderun’da bulunan güreşçiler ile Yunan ve Suriyeli güreşçiler ortak çalışmalar yapmışlardır⁵¹.

Halkevleri ve CHP mallarının hazineye devri hakkındaki yasa tasarısı, 6 Ağustos 1951’de TBMM’de görüşülmeye başlanmıştır. Görüşmeler sırasında CHP Genel Başkanı İnönü, halkevlerinin kültür yaşamındaki önemini vurgulamış ve kaldırılmasını yersiz ve haksız bir yıkım olarak yorumlamış; tasarıyı “müsadere kanunu” olarak adlandırmış ve eleştirmiştir. Yasa tasarısı, 8 Ağustos 1951’de TBMM’de oylandığı gün CHP bu tasarıyı protesto ederek oylamaya katılmamıştır. Buna rağmen tasarı DP milletvekillerinin oylarıyla kabul edilmiş ve yasalaştırılmıştır⁵². İnönü’nün ve CHP’nin bu tasarıya karşı gösterdiği tepki, dönemin siyasi atmosferi ve ideolojik çatışmalarına ışık tutmaktadır.

Sonuç

Halkevleri, sadece kültürel etkinliklerin değil, aynı zamanda spor faaliyetlerinin de merkezi haline gelmiştir. Ancak, bu kuruluşların amacına uygun bir şekilde faaliyet gösterebilmesi için belli şartları yerine getirmesi gereklidir. Bu kurumlar, sporun sadece bir rekabet aracı olmanın ötesinde, sağlıklı yaşam biçiminin ve toplumsal birleşmenin bir parçası olarak görülmesine katkı sağlamıştır. Sporun, gençlerin fiziksel ve zihinsel gelişimine katkıda bulunarak toplumun daha sağlıklı bireylerden oluşmasına olanak tanıdığına halkevleri aracılığıyla dikkat çekmişlerdir. İlk olarak halkevleri 1932 yılında açılmaya başlanmıştır. Çalışma kapsamında 1932-1951 yılları arasında halkevlerinde spor şubelerinin yapmış olduğu çalışmalar, Türk spor hayatına katkıları genel olarak ele alınmıştır.

Türkiye’de sporun toplumsal bir değer haline gelmesi, sadece profesyonel başarılarla değil, aynı zamanda yerel düzeyde toplumun spor bilincini geliştiren kurumların çabalarıyla mümkün olmaktadır. Bu bağlamda, halkevlerinin Türkiye’de spor bilincinin gelişimine önemli bir katkı sağladığı söylenebilir.

Halkevlerinin spor bilinci üzerindeki etkisi, genç yaşlardan itibaren sporun teşvik edilmesi ve erişilebilir hale getirilmesiyle kendini göstermiştir. Halkevleri bulundukları yerlerde yerel düzeyde düzenlenen spor etkinlikleri, turnuvalar ve spor okulları aracılığıyla, toplumun her kesimi sporun tadına varma ve bu deneyimi paylaşma şansına sahip olmuştur.

51 “İskenderun Halkevi Başarı ile Çalışıyor”, *Ulus Gazetesi*, 18 Kasım 1949, s. 5.

52 M. Güneş, agm, s.152.

Ayrıca, halkevlerinin sporun sadece bireysel gelişimle değil, aynı zamanda toplumsal uyum ve dayanışma ile de ilişkilendirilmesi üzerinde durduğu görülmüştür. Spor aracılığıyla farklı sosyal gruplar arasında köprüler kurulması ve birlikte hareket edebilme yeteneğinin geliştirilmesi, halkevlerinin toplumsal bir vizyon oluşturmaya yardımcı olmuştur. Halkevleri, Cumhuriyet döneminde Türkiye’de sosyal, kültürel ve eğitim alanlarında faaliyet gösteren önemli kurumlardan biri olarak ortaya çıkmış ve bu durum sıklıkla ulusal basında yer almasını sağlamıştır. Basında genellikle spor şubesine üye olan kişi, sporcu sayısı, sporla ilgili çalışmalar ve sosyal sorumluluk bilinçleri anlatılmıştır. Ancak, 1946 sonrasında ulusal basında bu kurumların daha az yer bulması, akabinde Demokrat Parti’nin iktidara gelmesi ve siyasi atmosferdeki değişimlerle yakından ilişkilidir. Demokrat Parti, CHP’nin uzun süreli iktidarına son vermiş ve bu değişimler, halkevleri gibi kurumların da etkilenmesine neden olmuştur.

Sonuç olarak, halkevlerinin Türkiye’de spor bilincinin gelişmesinde önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Sporun sadece bir aktivite değil, aynı zamanda toplumun birleştirici bir gücü olarak görülmesine katkı sağlayarak, halkevleri genç nesillerin sporu benimsemesini ve toplumsal bir değer olarak görmesini desteklemiştir. Bu bağlamda, halkevlerinin sporun yaygınlaştırılması ve toplumsal etkileşimi artırması açısından önemli bir araç olduğu söylenebilir ve spor şubesinde Türk gençliğinin ve halkın sporlar sayesinde daha fazla millî bir birliktelik kurabileceği çalışmaya yansımıştır.

KAYNAKLAR

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

BCA,490.1.0.0.3.12.3/12.01.1932.
BCA,490.1.0.0.15.77.15/07.05.1935.
BCA,490.1.0.0.4.18.10/01.08.1938.
BCA,490.1.0.0.4.20.12/08.05.1939.
BCA,490.1.0.0.5.24.1/07.01.1942.
BCA,490.1.0.0.1300.320.2/03.03.1941.
BCA,490.1.0.0.5.25.9/18.12.1944.
BCA,490.1.0.0.5.27.26/20.10.1945.
BCA,490.1.0.0.6.28.21/01.02.1946.
BCA,490.1.0.0. 3.12.3/12.01.1932.
BCA,490.1.0.0.1117.76.3/30.01.1946.
BCA,490.1.0.0. 1005.879.1/27.11.1933.
BCA,30.10.0.0.70.463.13/18.03.1936.
BCA,30.10.0.0.145.36.14/03.02.1936.

Gazeteler

“İstanbul Halkevindeki Merasim”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 24 Şubat 1934.
“Mekteb Voleybol Maçları”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 17 Mart 1940.
“C. H. Partisinde”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 28 Aralık 1939.
“Halkevleri sporcuları Moskova’dan Hareket Ettiler”, *Haber Gazetesi*, 23 Eylül 1936.
“Halkevlerinde Spor Faaliyeti Artırılacak”, *Haber Gazetesi*, 5 Aralık 1938.
“Halkevleri”, *Hâkimiyeti Milliye Gazetesi*, 27 Mayıs 1933.
“Halkevleri Sporumuza Büyük Hizmet Yapacak”, *Milliyet Gazetesi*, 3 Mart 1932.
“Elâziz Halkevi Bir Yıl İçinde Neler Başardı”, *Milliyet Gazetesi*, 5 Mart 1935.

“Halkevleri ve Spor”, *Tanin Gazetesi*, 6 Nisan 1946.

“Halkevlerinin Çalışmaları”, *Ulus Gazetesi*, 21 Şubat 1937.

“Halkevleri ve Spor”, *Ulus Gazetesi*, 19 Mayıs 1937.

“Antalya Halkevinde Spor Çalışmaları”, *Ulus Gazetesi*, 30 Ekim 1943.

“Halkevi Atış Müsabakaları”, *Ulus Gazetesi*, 28 Şubat 1944.

“Halkevlerimizde Spor”, *Ulus Gazetesi*, 25 Şubat 1945.

“Halkevleri ve Halkodaları”, *Ulus Gazetesi*, 29 Ekim 1947.

“İskenderun Halkevi Başarı ile Çalışıyor”, *Ulus Gazetesi*, 18 Kasım 1949.

“Halkevleri Atış Müsabakaları”, *Vakit Gazetesi*, 21 Nisan 1941.

Resmî Yayınlar

C.H.F. Üçüncü Büyük Kongre Zabıtları 10-18 Mayıs 1931, *Üçüncü Büyük Kongre Zabıtları 10-18 Mayıs 1931*, Devlet Matbaası, İstanbul 1931.

C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi, *Halkevleri Talimatnamesi*, Hâkimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1932.

Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hulâsası, Ulus Basımevi 1935.

Halkevleri 1932-1935, *103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı*, Ankara 1936.

CHP Halkevleri Talimatnamesi. (1940). Halkevleri Talimatnamesi. Zerbamat Basımevi, Ankara 1940.

Telif ve Tetkik Eserler

Canberk, Melih, “Halkevlerinin Türk Sporunun Gelişimindeki Önemi”, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 2018.

Çavdar, Tevfik, “Halkevleri”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, IV, İletişim Yayınları, İstanbul 1983.

Çeçen, Anıl, *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*, Gün Doğan Yayınları, Ankara 1990.

Doğaner, Yasemin, “Halkevleri”, *Atatürk Ansiklopedisi*. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/halkevleri/?pdf>, 2023.

Hiçyılmaz, Ergun, *Türkiye'de Spor*, Yeni Yüzyıl Kitaplığı Yayınları, İstanbul 1995.

- Güneş, Günver, “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türk Ocaklarında Beden Eğitimi Spor faaliyetleri (1923-1931)”, *Belgi Dergisi*, S 27, 2024, s.19-43.
- Güneş, Müslime, “Adnan Menderes ve Halkevleri”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XII/25, 2012, s.141-155.
- Olgun, Kenan, *Türkiye’de Halkevleri Gerçeği*, İksad Yayınevi, Ankara 2019.
- Özacun, Orhan, “*Halkevlerinin Dramı*”, Kebikeç, S 3, Ankara 1996, s. 94-95.
- Özmaden, Murat, “Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı (TİCİ) Dönemi Milli Ruh ve Milli Temsil, Siyasi ve Milli Propaganda ile Ülkeyi Tanıma-Tanıtma Çabaları”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7/1, 2010, s. 1439-1457.
- Sezan Sarıyar, Canan “Behçet Kemal Çağlar’ın Türk Spor Kurumu Dergisi’nde Yer Alan Spora İlişkin Görüşleri”, *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S 14, 2024, s.314-327.
- Tayga, Yunus, *Türk Spor Tarihine Genel Bakış*, T.C. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Yayın No. 87, Ankara 1990.
- Üstel, Füsun, *İmparatorluktan Ulus-Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları (1912-1931)*, İletişim Yayınları, Ankara 2004.
- Yılmaz, Niyazi “Şark Vilayetlerinde Spor Faaliyeti Artıyor”, *Son Posta*, 7 Haziran 1932.

